

Visiuns suleglivas per las medias rumantschas

CUN LADINA HEIMGARTNER
HA DISCURRÌ MARTIN CABALZAR

■ Dapi trais onns è Ladina Heimgartner (36), uriunda da Scuol, directura da RadioTelevision Rumantscha RTR. Sunter il studi da germanistica e rumantsch a Friburg ha ella timunà il ressort da cultura dal «Bündner Tagblatt». Dapi 2007 lavura ella tar SRG SSR, l'emprim sco redactura da Radio Rumantsch, lu sco manadra dal ressort e substituota dal scheferedactor. L'onn 2011 ha ella midà en la direcziun generala da la SSR nua ch'ella è stada durant trais onns responsabla per la sparta martgà e qualitad. La Quotidiana ha discurre cun la directura dad RTR davart tematicas e problems actuals dals meds da massa rumantschs.

L'iniziativa «No Billag» che vegn en votaziun l'onn proxim vul abolir las taxas da radio e televisiun. Tge consequenzas avess quai per RTR?

Ladina Heimgartner: L'iniziativa vul scumandar che purschidas medialas vegnissan finanziadas tras il maun public. Pia n'avess RTR pli naginas entradas, il medem vala per las «soras» grondas dad RTR en las otras regiuns linguistics, per exempel SRF en Svizra tudestga. RTR stuess serrar las portas. Dal reminent mancass er a Radio Südostschweiz e Tele Südostschweiz ina buna part da las entradas.

RTR stuess serrar las portas

Questa primavera han ins pudì leger ch'il director general da la SRG/SSR Roger de Weck baja creà en vista a questa votaziun la gruppà cun il num rumantsch «Trafög». Tenor la «Solothurner Zeitung» appartegnan a questa gruppà trais Grischuns: Ladina Heimgartner, Mariano Tschuor e Martina Vieli. È quai pura casualitad u clera intenziun?

En la SRG SSR collavuran persunas or da tut las regiuns linguistics. Quai è dal tutfatg normal. Che questa constellaziun cumpiglia sper il director general gist trais persunas cun colliaziun cun il Grischun ha da far unicamain cun nossas incumbensas.

Cun ina taxa da 450 francs ad onn recaltga la Billag annualmain la loscha summa da radund 1,2 milliardas. En cumparegliaziun cun l'exteriur en questas taxas fitg autas. È quai giustifigà?

Il congal cun auters pajais na funcziuna betg oramai che la SRG SSR ha l'incumbensa da realisar cuntengs d'infurmaziun, cultura, furnaziun e divertiment en quatter linguatgs. Sch'i dess en Svizra be ina lingua pajassan nus be 265 francs. Grazia als 450 francs per chasada ed onn avain nus en Svizra 17 emetturs da radio e set da televisiun sco er ina bella purschida digitala. Ultra da quai profitan 34 emetturs privats da las contribuziuns dal maun public.

N'è quai dentant betg stravagà?

En Svizra tudestga, romanda e taliana avain nus da furnir ina purschida en ina dimensiun cumparegliabla. Quai è il motiv pertge che nus avain er en la Svizra taliana trais emetturs da radio, schebain che la populaziun taliana è pli pitschna che la populaziun da lingua tudestga. Quest fatg sa basa sin l'idea solidarica e federalistica – pia in'idea profundamain svizra.

Vus punctuais en quest connex era la dimensiun e muntada da la SRG SSR

La Quotidiana en discurs cun la directura dad RTR Ladina Heimgartner.

MAD

per la coesiun naziunala. Co funcziuna dentant il barat tranter las differents regiuns linguistics da noss pajais?

Il barat funcziuna fitg bain. In bun exempel è la redacziun «Nouvo». Tar quest project datti ina redacziun cun collavuraturas e collavurators da tut las regiuns linguistics. Il material da video vegn produci uschia che mintga regiun po translatar ed adattar en ses linguatg. Uschia chattan videos dad RTR interess en la Svizra tudestga, franzosa, taliana e viceversa.

I dat er adina puspè collavuraziuns cun las otras regiuns, per exempel il campionadi mundial a San Murrezzan, il Festival da jazz, l'emissiuon d'emprim avust, l'Open Air Lumnezia, il SKJF a Lugano, ils Artgts musicals ed uschia enavant.

La solidaritad è ina valur centrala da la SRG SSR

Co statti cun la solidaritad cun las minoritads linguistics entaifer la SRG SSR?

La solidaritad da maioritads cun minoritads è ina da las valurs centralas da la SRG SSR. La gronda part dals mezs derivan da la Svizra tudestga, radund 73%. Da quels raps restan dentant be var 43% en Svizra tudestga. Dal rest profitan las regiuns minoritaras, sco per exempel nus Rumantschas e Rumantschs: Nus contribuim cun nossas taxas var 0,5% dal preventiv da la SRG SSR, RTR survegn dentant radund 2% da las entradas totalas.

Las taxas da radio e televisiun vegnan cunzunt era motivadas cun il service public che SRG SSR porscha. Tge tutga insumma tar quest «service public»?

L'idea da basa dal service public è da porscher cuntengs medials sin ina basa da l'indipendenza d'interess particulars politics u economics. Grazia a la finanziaziun publica pudain e stuain nus ans lubir d'esser cumplainamain imparzials. Tenor costituziun, lescha e concessiuon avain nus d'infurmar, da divertir, da furnir, da promover la cultura e da contribuir a la cuminanza e la chapientscha tranter las diversas gruppas en la societad. Tut quai en tut las regiuns linguistics, e tut quai en auta qualitad.

En tut las regiuns ed en auta qualitad

Tuttina. Tutgan prestaziuns che n'han betg da far directamain cun l'infurmaziun e la furnaziun politica u ch'ins po era vegnir purschida d'emetturs privats u programs da l'exteriur era tar il service public?

Gea. Perfin en la Constituziun svizra è per exempel era menziunà il divertiment sco incumbensa da la chasa da medias publica. En Svizra rumantscha è per exempel la cultura in element fitg impurtant per la cuminanza. RTR ha 11 000 tocs musica indigena en ils archives. Nus pudain accompagnar la vita culturala, per exempel cun mussar ils concerts a la festa da chant a Falera en tun e maletg. Il public ha grond plachair vi da quai. Nus vulain realisar cuntengs per tut il public – quai è per mai service public!

Cun las purschidas dad online concorrenza SRG SSR las medias privatas ed era la liberalisaziun dal scumond da reclama n'è betg pli sacrosanct...

La SRG SSR ha da prender resguard sin las medias privatas. Quai vegn per exempel garantì cun limitar là il temp da reclama. Al radio na datti per exempel insumma nagina reclama ed er en la rait è quella actualmain scumandada. Era tar ils cuntengs online n'astgain nus betg far tut. Fatg è dentant ch'ina adina pli gronda part dal public sa muventa en la rait. Sco chasa da medias publica stuain nus pudair cuntanscher ina gronda part dal public cun buns cuntengs. Sch'il public è en la rait tutgain pia era nus en la rait.

L'onn passà ha la SRG lantschè ina plattafurma da reclama «Admeira» cun Ringier, la firma semistatala Swisscom. N'è quai betg in affrunt envers editurs privats?

La plattafurma «Admeira» è in'emproma da procurar che las entradas da reclama restan en Svizra e na passan betg directamain a l'exteriur. Ina buna part dals raps banduna numnadamain sin via directa il ciclu economic svizzer. «Admeira» commercialisescha reclama – e quai per tuts ch'han interess. La plattafurma è averta per tuts.

RTR è in'interpresa generala da multimedia, ella fa gia radio, televisiun, video ed online. I manca mo pli anc

print (gasetta) per arrundar vossa purschida multimediale?

RTR n'ha betg l'intent da realisar en avegnir ina gasetta. Per quai manca era la basa legala. Jau crai dentant ch'i saja impurtant ch'i dettia en Svizra rumantscha ina purschida mediala sin la basa da text. Sche RTR po contribuir ad installar e tgjar in model redacziun dad print per l'avegnir sche essan nus fitg motivads da far quai.

RTR ha a disposiziun annualmain radund 25 milliuns daners publics e radund 170 persunas per realisar questa purschida, la pressa rumantscha vetschaiva sulettamain radund in milliun sur la Agentura da novitads rumantscha (avr) e fa ina gasetta quotidiana e duas gasettas localas cun total 10 persunas. N'è quai betg ina disproporziun frappanta e nungiustifigada?

La SRG SSR metta a disposiziun ad RTR 2% dal preventiv cumplain. Uschia po RTR porscher a 170 persunas ina plazza da lavur interessanta a Cuir, Glion, Mustér, Savognin, Scuol, Samedan e Berna. RTR po realisar per il public in program da radio cumplain, passa 90 minutas televisiun ad emna ed ina purschida d'online atractiva. Ultra da quai è RTR la suletta chasa da medias che scolescha per rumantsch schurnalistas e schurnalists da radio, televisiun ed online. Il sustegn public da radio e televisiun datti en quasi mintga pajais democratic. Ils editurs da gasettas n'èn fin ussa mai stads interessads vi d'in sustegn public. Cun raps en adina era colliadas prestaziuns...

Realisar cuntengs per tut il public

René Hildbrand ha pretendì dacurt en ina contribuziun sin persönlich.ch ch'in'interpresa privata fissia abla da realisar la medema purschida da program dad RTR cun ina terza dal personal existent?

Il martgà rumantsch è uschè pitschen ch'ina purschida electronica da medias na pudess mai vegnir finanziada da moda privata, per exempel via reclama. Sche nus avessan be ina terza dals mezs, stuessan nus desister d'ina buna part dal program e reducir marcantamain la qualitad. Emissiuns d'auta qualitad, sco per exempel ils «Cuntrasts», la «Marel-la» u era ils clips da video da la festa da chant a Falera, dumondan simplamain

resursas. Dapi ch'i dat las purschidas digitali creschan las pretensiuns ad in crescher. Nus stuain far oz blier dapli cun medem blier raps, sche betg perfin pli paucs raps.

La SSR sto prender resguard da las medias privatas

Co giuditgais Vos la situaziun actuala da las gasettas rumantschas e nua vossais Vos la pussaivladad d'ina cooperaziun pli intensiva tranter meds electronics e meds da print en la Svizra Rumantscha?

Igl è impurtant ch'i dettia ina purschida mediala da print en Svizra rumantscha – en tge furma dependa dal basegn dal public. Quai ston ins retschertgar bain. I vul ina soluziun acceptada dal public – pia ina via pragmatica e betg ideologica. Ins stuess analisar la situaziun sinceramain e lantschar svilups da moda curaschusa e consequenta. E jau sun persuasa che nus pudessan far dapli or da las resursas existentas cun profitar sistematicamain da sinergias.

Avant intgins onns ha l'antieriur director dad RTR Mariano Tschuor lantschè l'idea d'in «Content Rumantsch» che vuleva reunir tut las medias rumantschas sut il tetg dad RTR. Per Vos n'è quai nagina opziun?

Sch'i sa tracta mo d'in tetg sustegn jau questa soluziun! L'idea, che betg trais redactors curran a la medema occurrenza, è era persistente. Tge ch'jau na ves dentant betg è ina suletta redacziun per tut ils cuntengs rumantschs. Per la furnaziun d'opiniun democratica è ina diversitad da funtaunas medialas impurtanta. Ins sto adina vesair differentas varts d'in tema per pudair furnar cum-pententamain l'atgna opiniun. Oz avain nus ina diversitad e quella vali da tgjar.

Tschertgar ina via pragmatica e betg ideologica

Entaifer la Rumantschia dat la repar-tiziun regiunala da las scharschas impurtantas adina puspè da discutir. Actualmain vegn la SRG.R presidiada dad in Ladin, la directura dad RTR è in Ladina ed il scheferedactor è in Ladin. Intenda l'Engiadina da cuntanscher in monopoli tar RTR?

Il fatg che nus avain trais Ladins en posiziuns clav è ina casualitad – uschia hai era gia dà onns cun ina concentraziun pli intensiva sin outras regiuns. Nus tuts lavurain per la Svizra rumantscha. Tar questa lavur è la derivanza dal tutfatg irrelevant. Tge ch'è per nus tar RTR pli impurtant è ch'i dat ina buna repartiziun tar redactors e redactors ch'èn al microfòn u davant la camera. Qua resguardain nus las relaziuns tranter ils idioms.

Dapi quest atun è la plazza da scheferedactor dad RTR vacanta. Sco ins auda hai dà interessents interns per quest post. Èn quels daventads l'uffrenda da la quota da dunnas decretada tar la SRG SSR u n'ha RTR betg persunas qualificadas che pon satisfacer a Vossas aspectativas?

La suprastanza SRG.R è amez la recrutiun da la nova scheferedatura u il nov

schefredactur. Igl è da quintar che nus avain anc avant la stad ina decisiun dal cussegl d'administraziun da la SRG SSR en chaussa. Sche intern, extern, um, dunna: la meglra candidatura vegn a survegnir la piazza.

Il martgà rumantsch è uschè pitschen

Tge medias e tge cuntegns consume-scha la directura dad RTR regular-main e cun preferientscha, tgeninas sporadicamain?

Jau sun mintga di sin rtr.ch, jau legel mintga di La Quotidiana, il «Bündner Tagblatt» e la «Südostschweiz». Facebook e twitter tutgan era tar il mintgadi medial – qua chat jau era cuntegns interessants dad autras medias. Jau taidlel Radio Rumantsch oravant tut la damaun, guard las emissiuns da televisiun – ma per ordinari betg live, ma pli tard. La dumengia avantmezdi tutga a las gasettas da dumengia. Jau hai ultra da quai in immens interess per ils svilups sin il grond visur – pia en televisiun: Series ed autras emissiuns divertentas guard jau fitg gugent.

Purschida rumantscha da print è impurtanta

Il consum da medias sa mida cuntinuadamain ed adina pli spert. Tge midadas e tendenzas constatais Vos actualmain?

Ils chavazzins principals èn quels da la digitaliaziun e da la fragmentaziun: La digitalisaziun dictescha il tempo – era quel dals schurnalists – e porta en ritmus adina pli curts novas tecnologias e novs apparats che midan la moda e maniera co nus producim e co nus consumain las medias. Oz vul quai da principi nagut auter ch'in telefonin per filmar, tagliar ed emetter entiras emissiuns! La fragmentaziun è ina sfida finanziaria ed er ina per collavuraturas e collavuratur: Tut ils cuntegns ston star a disposiziun per ils pli differents chanals da distribuiziun ed en ils pli differents formats. Star à jour cun tut quels facturs pretenda ina gronda flexibilitad ed affinitad – betg be per cuntegns, mabain era per tecnologias. Per RTR èsi essenzial da restar relevant e preschent en tut la massa da medias che stattan oz a disposiziun. Per quai investin nus bler en las furmas digitalas. Quellas èn l'avegnir – in avegnir che pitga gia dapi in temp vid la porta.

Digitalisaziun e fragmentaziun

Tge visiuns ed opziuns vesais Vos per las medias rumantschas en l'avegnir?

Las visiuns ch'jau hai èn suleglivas! Natiralmain essan nus – oz pli che mai – en concorrenza cun numerusas purschidas en autras linguas. Ma nus avain la gronda schanza da pudair accompagnar il mund rumantsch sin in nivel fitg local ed esser en contact stretg cun il public. Nus astgain esser part dal dachasa, infurmar e divertir sin diversas modas e manieras. Nua che nus stuain impunder anc dapli è tar l'interacziun cun autras gruppas d'interess en Grischun ed en Svizra. I na basta betg pli d'esser minoritad per survegnir il sustegn solidaric. Nus stuain collavurar per esser pli ferm, fabritgar punts, ans render visibels da moda simpatica e cumpetenta ed inspirar cun nossa creativitat ad auters sur ils cunfins rumantschs ora.